

صندوق توسعه
صنایع دستی و فرش دستباف
واحیاء و بهره برداری
از اماکن تاریخی و فرهنگی

کاروانسرای مهر

استان
خراسان رضوی

تاریخ تنظیم:
خرداد ۱۴۰۲

سایت پلان و موقعیت قرار گیری

استان: خراسان رضوی

شهر: سبزوار

شماره ثبت آثار ملی: ۱۶۶۰

مالکیت: میراث فرهنگی

نشانی: : کیلومتر ۵۰ غرب شهر سبزوار،

مسیر جاده تهران مشهد

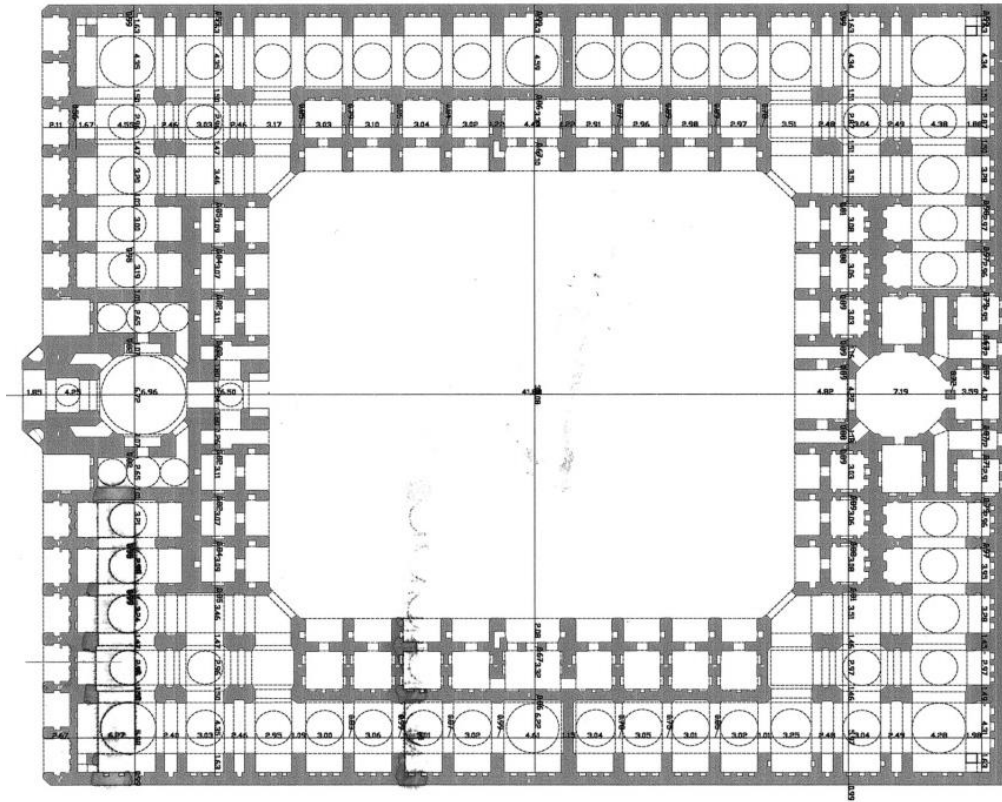
دوره تاریخی: صفوی

مصوبه واگذاری: هیئت وزیران به شماره

۱۳۸۷/۱۱/۵ مورخ ۴۱۲۸۴ ت/۲۰۲۰۵۲

مشخصات بنا

عرصه: حدود ۵۴۰۰ مترمربع

اعیان: حدود ۴۲۶۰ مترمربع

کاربری گذشته بنا: کاروانسرا

کاربری: فرهنگی، اقامتی، پذیرایی

توضیحات همجواری ها:

تاسیسات شهری: دارد

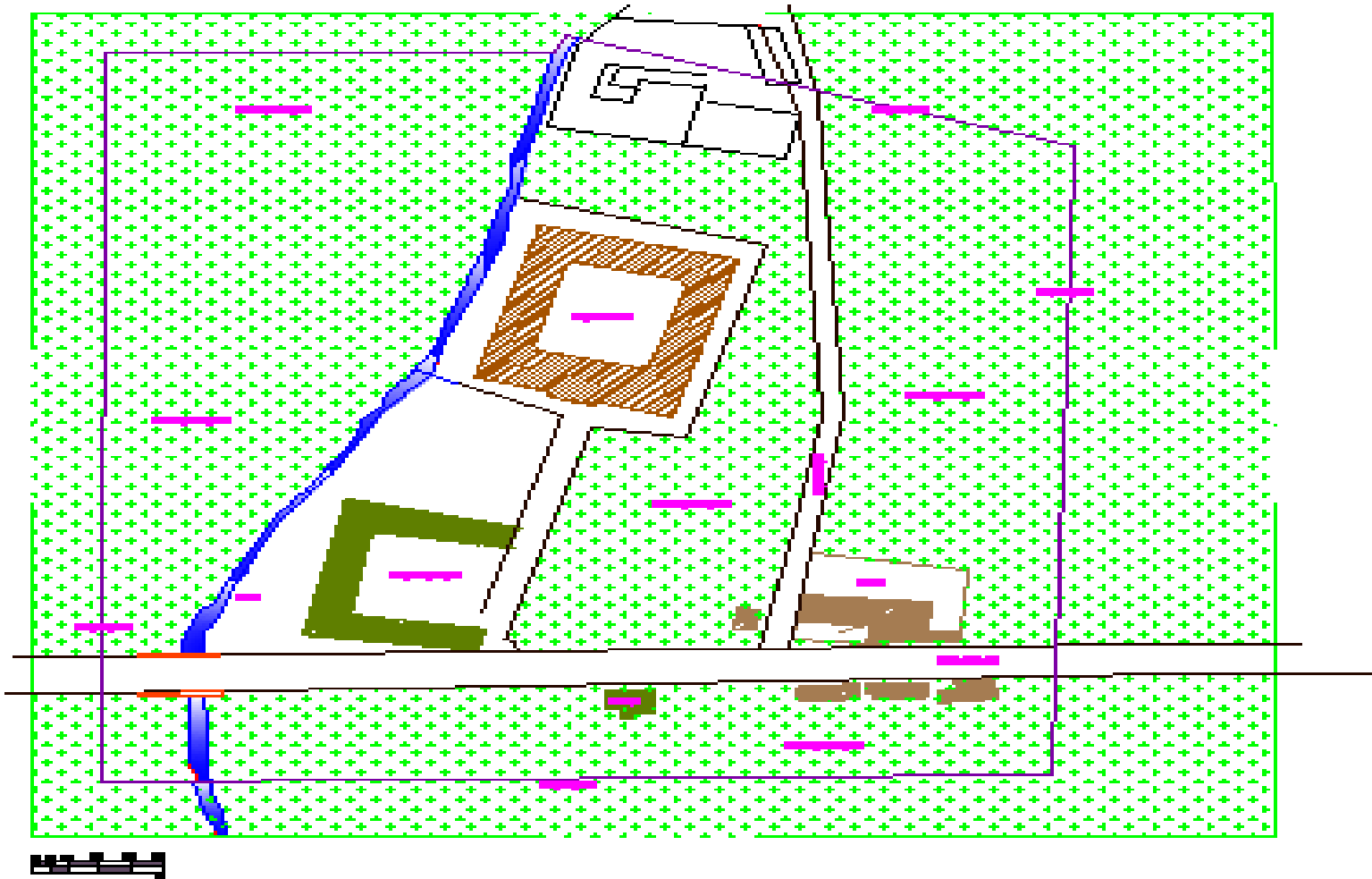
توضیحات هم جوارى ها: اماکن

مسكونى -زمین های زراعى

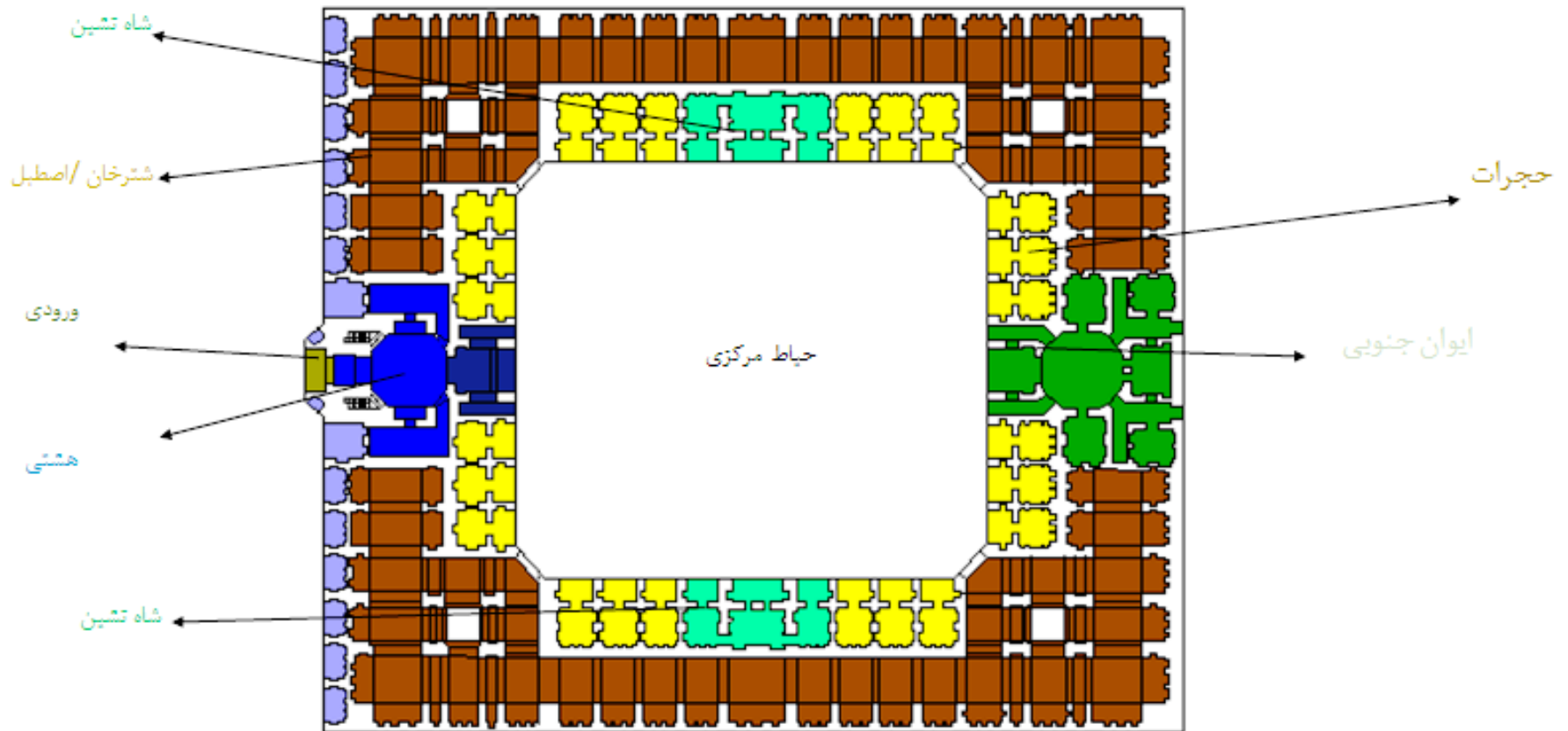
زون ۱: زراعى

زون ۲: مسكونى

حریم درجه یک و موقعیت بنا نسبت به جاده

تحليل بنا

مطالعات شناخت

در معانی مهر هزاران معنی نهفته است که پرداختن به آن در این مجال نمی‌گنجد. لیکن مهر پرستی از ادیان قبل از اسلام است و داستان کیخسرو که به هنگام شکار صاعقه‌ای بر زمین اسبش اصابت می‌کند. آسیبی بوی نمی‌رسد و دستور می‌دهد در اینجا آتشکده‌ای بسازند و آن را آذر برزین مهر می‌گذارند که در زبان پهلوی «atur borzen-mitr» «بمعنی آتش مهر بالنده لقب می‌گیرد قطعا» بر همگان پوشیده نیست کاروانسرای مهر به سبب مجاورت در روستای مهر این نام می‌گیرد و قطعا چون تردد در این مسیر بوده این کاروانسرا در این محل واقع گردیده است.

مطالعات معماری بنا

کاروانسرای مهر به شکل چهار ایوانی و مستطیل شکل است و تقریباً $۵۰/۷۸ \times ۵۰/۶۶$ متر طول و عرض دارد. تعداد ۲۸ اتاق در اطراف حیاط مرکزی آن که ۳۹×۴۳ متر است، ساخته شده که اندازه آنها $۵۵/۲ \times ۲۵/۳$ متر قرار دارد. روبروی دروازه ورودی شاه نشین زیبای کاروانسرا است که از یک ایوان به طول و عرض $۴ \times ۵۵/۴$ متر و در عقب آن یک حیاط هشت ضلعی بسیار زیبا که اطراف آن را اتاق های متعدد مربع و مستطیل شکل به طور قرینه فرا گرفته، قرار دارد. این حیاط هشت ضلعی نیز قرینه دالان کاروانسرا است. ایوان های شرقی و غربی نسبتاً بزرگ و $۵۰/۲ \times ۵۰/۴$ متر طول و عرض دارد. در پشت ایوانها نیز اتاقهای متعدد به طول و عرض $۴۵/۴ \times ۲۵/۳$ متر دیده می شود. دارای دو اصطبل سراسری است که از چهار گوشه حیاط دارای چهار در ورودی و خروجی است. در زیر ایوان شمالی کاروانسرا یک آب انبار قرار دارد که بوسیله هشت ردیف به پای شیر منتهی می شود. این آب انبار دارای یک قوس جناغی و راهروی است که دارای جناغی می باشند. روی این آب انبار یک ایوان رفیع مقابل ایوان جنوبی ورودی کاروانسرا قرار گرفته است. این ایوان دارای قوسهای جناغی در جلو و عقب سقف خود می باشد. در دیوارهای دو طرف ایوان دو طاق نمای کوچک در هر دیوار قرار گرفته اند.

تزئینات بنا

با توجه به جنبهٔ زیبایی شناسی می توان گفت این نوع کاروانسرا ها به جهت موقعیت مکانی (خارج از شهر) بعضاً فاقد تزئینات زیاد هستند و اصولاً نیازی نبود که بنای بیرونی شامل پرتزئین و مفصل باشد اما با توجه به این که سر در بنا به جهت معرفی نیاز به خود نمایی بیشتری داشته این نیاز احساس شده که از طریق تعبیه یکسری از عناصر تکرار شونده (همان حجره ها) به دو هدف برسند که یکی طی شدن سلسله مراتب و تأکید بر سر در ورودی و دادن یک حس و درک فضایی داخل بنا به مسافرانی که قصد ورود به بنا را داشتند و دیگری جنبه ی کاربردبری داشته زیرا که وقتی کثرت کاروانیان بیش از ظرفیت کاروانسرا بوده و یا کاروانیان دیرتر به کاروانسرا میرسیدند در این حجره ها استراحت و شب را به صبح می رساندند. تزئینات بنا شامل آجری کاری با نقوش مختلف است.

از دیگر عناصر تشکیل دهنده کاروانسرای مهر می توان به موارد
ذیل اشاره کرد:

حیاط مرکزی

ایوانچه ها و حجرات

اصطبل

ایوان

ایوان جنوبی

ایوان شمالی (شاه نشین)

ایوان شرقی

